

STICHTING VAN DER LEEUW-LEZING

JAARVERSLAG 2022

Stichting Van der Leeuw-lezing

c/o Postbus 1260

9701 BG Groningen

www.vanderleeuwlezing.nl

Bestuur

Dr. E.M. Rovers, voorzitter

Mr. M.G. van Sebille, Universitair Medisch Centrum Groningen, secretaris

Drs. C.F. Vogelzang, penningmeester

Drs. J.H. Wolters, Stichting Martinikerk Groningen, lid

Drs. C. Buur, de Volkskrant, lid

Drs. H.L. Hofstra, Hanzehogeschool Groningen, lid

MA. J.M.J. O'Connell, Rijksuniversiteit Groningen, lid

Drs. J. Schrikkema, Provincie Groningen, lid

Drs. M.J. Zwaving, gemeente Groningen, lid

Commissie van Aanbeveling

Ir. P. Klok, hoofdredacteur van de Volkskrant

Mr. drs. F.J. Paas, commissaris van de Koning in de provincie Groningen

Dr. J.H. de Ruiters, Hanzehogeschool Groningen

Mr. K.F. Schuiling, burgemeester van Groningen

Prof. Dr. C. Wijmenga, rector magnificus van de Rijksuniversiteit Groningen

Prof. Dr. A.G.J. van der Zee voorzitter van de Raad van Bestuur UMCG

Sprekers

- 1983: Barbara W. Tuchman en Bart Tromp
- 1984: Leszek Kolakowski en Jan Sperna Weiland
- 1985: Peter Gay en Hella S. Haasse
- 1986: Iris Murdoch en Joop Doorman
- 1987: Amos Oz en Joop den Uyl
- 1988: Ralf Dahrendorf en André Köbben
- 1989: Simon Schama en Ernst H. Kossmann
- 1990: György Konrád en Hans van Mierlo
- 1991: Eduardo Galeano en Aad Nuis
- 1992: Hans Magnus Enzensberger en Cees Nooteboom
- 1993: Ian Buruma en Rudy Kousbroek
- 1994: André Brink en Adriaan van Dis
- 1995: Carlos Fuentes en Rudolf van Zantwijk
- 1996: Ismail Kadare en Kees Fens
- 1997: Ben Okri, Lolle Nauta en Anil Ramdas
- 1998: Jonathan I. Israel en Nelleke Noordervliet
- 1999: Annie Proulx en Jan Donkers
- 2000: Daniel Cohn-Bendit en Stephan Sanders
- 2001: Isabel Allende en Barber van de Pol
- 2002: Ian McEwan en Douwe Draaisma
- 2003: Tom Lanoye en Marjolijn Februari
- 2004: Noreena Hertz en Luuk van Middelaar
- 2005: Amitav Ghosh en Tijs Goldschmidt
- 2006: Antjie Krog en Lieve Joris
- 2007: Seymour M. Hersh, Joris Luyendijk en Kader Abdolah
- 2008: Karen Armstrong en Abdelkader Benali
- 2009: Alain de Botton en Willem Vermeend

- 2010: Ilija Trojanow en Arnon Grunberg
- 2011: Joshua Foer en Robbert Dijkgraaf
- 2012: Philipp Blom en Geert Mak
- 2013: Guy Verhofstadt en Sheila Sitalsing
- 2014: Tomáš Sedláček en Barbara Baarsma
- 2015: Russell Shorto en Hans Renner
- 2016: Daniel Kehlmann en Sunny Bergman
- 2017: David Van Reybrouck, Marcia Luyten en Freek de Jonge
- 2018: Hilary Mantel en Annejet van der Zijl
- 2019: Rachel Cusk en Anna Enquist
- 2020: Marion Bloem en Daan Roovers
- 2021: Stefan Hertmans en Emma Lesuis
- 2022: Susan Neiman, Johan Fretz en Alicja Gescinska

1 Inleiding

Aan

- de besturen van de organisaties die deelnemen aan de Stichting Van der Leeuw lezing,
  - boekhandel Van der Velde,
  - de leden van de Commissie van Aanbeveling
- wordt hierbij het negenendertigste jaarverslag van de Stichting Van der Leeuw-lezing voorgelegd.

In dit verslag geeft het bestuur van Stichting Van der Leeuw-lezing inzicht in de voorbereiding en het verloop van de lezing die op vrijdag 4 november 2022 werd uitgesproken door Susan Neiman, gevolgd door co-referaten van Johan Fretz en Alicja Gescinska.

Het financieel jaarverslag is door het bestuur van de stichting besproken op 8 mei 2023, het jaarverslag is geaccordeerd op 8 mei 2023.

2 Bestuur en Commissie van Aanbeveling

De Stichting Van der Leeuw-lezing, genoemd naar de Groninger theoloog Professor Dr. Gerardus van der Leeuw (1890-1950), werd opgericht op 22 april 1983. De voornaamste doelstellingen van de stichting, vastgelegd in de akte van oprichting, zijn:

- het wijzen op en het stimuleren van de mogelijkheden van cultureel gebruik van de Groninger Martinikerk;
- het bevorderen van het culturele leven in de stad en de provincie Groningen;
- het uitwisselen van culturele en wetenschappelijke contacten met andere delen van Nederland;
- het vestigen van de aandacht op de kwaliteiten en de mogelijkheden van Groningen als centrum van het Noorden.

Het middel om aan de verwezenlijking van deze doeleinden bij te dragen is het organiseren van de Van der Leeuw-lezing.

Bij de oprichting traden vijf instellingen tot de stichting toe: de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen en de Volkskrant. Met ingang van de dertigste Van der Leeuw-lezing trad de Hanzehogeschool Groningen toe als lid. In 2015 tenslotte, trad het Universitair Medisch Centrum Groningen toe.

De huidige zeven instellingen hebben elk één vertegenwoordig(st)er in het stichtingsbestuur; daarnaast kunnen mensen op persoonlijke titel deel uitmaken van het bestuur. Vanaf 2015 telde het stichtingsbestuur negen leden.

De eerste 25 edities van de lezing verliepen onder voorzitterschap van Anton Brand. In 2008 trad Douwe Draaisma aan als voorzitter. Het voorzitterschap werd bij aanvang van de voorbereidingen van de 37ste editie in januari 2019 overgedragen aan Eva Rovers. Vanaf 2023 zal Arjen Dijkstra optreden als voorzitter van de Stichting Van der Leeuw-lezing.

Na elf jaar heeft het bestuur afscheid genomen van Marieke Zwaving als afgevaardigde van de Gemeente Groningen; haar functie wordt per 1 januari 2023 overgenomen door Sarah Schütte.

Het penningmeesterschap is in 2022 door Chris Vogelzang overgedragen aan Henk Hofstra.

Naast het stichtingsbestuur, dat verantwoordelijk is voor de organisatie van de lezing, kent de Stichting Van der Leeuw-lezing een Commissie van Aanbeveling. In deze commissie is elk van de instellingen die aan de stichting deelnemen met één lid vertegenwoordigd. De samenstelling van de Commissie van Aanbeveling is in 2022 ongewijzigd gebleven.

3 Organisatie

2022 was een feestelijk jaar voor de Van der Leeuw-lezing. Niet alleen vierden wij de 40e editie van de lezing, maar deze kon na twee jaar ook eindelijk weer in een volle kerk plaatsvinden. Nu alle corona-maatregelen opgeheven waren, konden we weer duizend belangstellenden een plek bieden in de Martinikerk.

Hoewel de lezing weer live toegankelijk is, blijven we ook een livestream aanbieden – met succes, want ruim 6.200 mensen bekeken de livestream tijdens of keken de lezing later terug op het YouTube-kanaal van de Rijksuniversiteit Groningen.

Ook dit jaar was de piekfijne organisatie van de lezing weer in handen van Jitty Jaarsma van het gelijknamige congresbureau te Eelde.

4 Van der Leeuw-lezing 2022: *Why Left is Not Woke*

De veertigste Van der Leeuwlezing werd op vrijdag 4 november 2022 uitgesproken door de Amerikaanse filosoof Susan Neiman, tevens directeur van het Einstein Forum in Potsdam.

Neiman werd geboren in Atlanta, Georgia, studeerde filosofie aan zowel Harvard als de Freie Universität Berlin, en was hoogleraar Filosofie aan Yale en de Universiteit van Tel Aviv. Haar boeken, vertaald in vele talen, zijn onder andere *Slow Fire: Jewish Notes from Berlin*, *The Unity of Reason: Rereading Kant*, *Evil in Modern Thought*, *Fremde sehen anders*, *Moral Clarity: A Guide for Grown-up Idealists*, *Why Grow Up?*, *Widerstand der Vernunft. Ein Manifest in postfaktischen Zeiten* en *Learning from the Germans: Race and the Memory of Evil*. Tevens publiceerde zij meer dan honderd essays en was zij onlangs Tanner Lecturer aan de Universiteit van Cambridge en Gifford Lecturer aan de Universiteit van Edinburgh.

Why Left is Not Woke

Velen die zichzelf als links beschouwen, hebben de filosofische ideeën losgelaten die cruciaal zijn voor elk links standpunt: een verbintenis tot universalisme, een geloof in de mogelijkheid van vooruitgang, en een stevig onderscheid tussen macht en rechtvaardigheid. Deze ideeën zijn met elkaar verbonden en hebben hun wortels in de veel verguisde Verlichting. Want de gangbare opvatting heden ten dage is dat de Verlichting racistisch, eurocentristisch en kolonialistisch was.

In de Van der Leeuw-lezing liet Susan Neiman zien dat juist de Verlichting de kritiek op het eurocentrisme en kolonialisme heeft uitgevonden. Aan de hand van enkele filosofische teksten en historische gebeurtenissen toont ze hoe de onjuiste opvatting van de Verlichting kon ontstaan.

Volgens Neiman heeft het huidige links zichzelf hierdoor concepten ontnomen die cruciaal zijn om weerstand te bieden aan rechtse tendensen. Door te laten zien dat de Verlichting streed voor emancipatie en waardigheid, kunnen we volgens haar niet alleen het echte universalisme dat zij voorstond nieuw leven inblazen, maar ook tonen hoe menselijke waardigheid en menselijke verschillen met elkaar te verzoenen zijn.

Vanwege de jubileum-editie van de Van der Leeuw-lezing, waren dit jaar twee co-referaten uitgenodigd: Johan Fretz en Alicja Gescinska.

Johan Fretz (1985) is schrijver en columnist voor *Het Parool*. In 2022 debuteerde hij als documentairemaker, met *What's Left*. In oktober verscheen zijn boek *Met Vriendelijke Groet*.

Johan Fretz vertelde hoe de geboorte van zijn eerste kind hem pas bewust

maakte van zijn huidskleur. Hij verweefde die ervaring met het huidige debat over wat 'woke' is en concludeerde onder meer dat 'de verzoening pas kan bestaan als ook de onverzoenlijkheid ondubbelzinnig wordt benoemd en bestreden. En daarin moet je soms toch echt kleur bekennen.'

De in Polen geboren schrijfster Alicja Gescinska is een van de meest vooraanstaande filosofen van België. Zij schreef onder andere het meermaals bekroonde boek *De verovering van de vrijheid* en maakte voor Canvas de filosofische televisiereeks *Wanderlust*. In 2022 werd zij door Koning Filip benoemd tot Commandeur in de Leopoldsorde.

In haar co-referaat pleitte Gescinska voor een kwalitatief politiek en publiek debat, omdat dit cruciaal is voor de kwaliteit van een democratie. Zij stelde de vraag hoe we het debat kunnen uittillen boven gemakzuchtige labels als 'links', 'rechts', 'woke' of 'politiek correct'. Ze hield een doordacht en warm pleidooi voor de herontdekking van het concept *humanitas*. Dat deed ze aan de hand van filosofen Max Scheler – en zijn ideeën over een universele welwillendheid – en Hannah Arendt die de actieve rol van burgers in de polis en het publieke debat benadrukte.

Het muzikaal intermezzo werd dit jaar verzorgd door Zala Rus op saxofoon en Sarasvati Griçar op gitaar, van het Prins Claus Conservatorium.

De livestream was te volgen via de site www.vanderleeuwlezing.nl, waar nu ook de registratie te bekijken is (tevens te vinden op https://www.youtube.com/watch?v=FgfeDOZQEEk&ab_channel=UniversityofGroningen).

Na afloop van de lezing werd door de Provincie Groningen een gezamenlijk diner aangeboden aan de sprekers, het bestuur en de Commissie van Aanbeveling in het Provinciehuis.

5 Financiën 2022

Na twee Coronajaren lagen de totale kosten van de lezing dit jubileumjaar boven het gemiddeld normale niveau. De inkomsten lagen wel op normaal niveau. Het nadelig saldo over 2022 bedraagt ruim zes duizend euro. Dit is gedekt uit eigen reserve van de Stichting.

De inkomstenkant biedt het beeld van een gewoon jaar. De verschillende partners en Boekhandel Van der Velde maakten de gebruikelijke bijdrage over. Verder droegen 42 donateurs bijna € 1.600,- aan inkomsten bij. Dat is bijna 500 euro minder dan vorig jaar

Aan **de uitgavenkant** werden fors meer kosten gemaakt. De rekening van de kerk was stevig hoger dan in de Corona-jaren. In verband met de jubileum-editie waren er drie sprekers en er waren ook weer kosten voor vertaling en ondertiteling. Ook de factuur voor beeld en geluid in de kerk was hoger. De post bestuurskosten viel hoger uit nu er weer fysiek bijeen gekomen werd.

De inkomsten bedroegen in 2022 € 34.070,-. De uitgaven bedroegen dit jaar € 40.219,-. Door deze uitkomsten is dit jaar een negatief saldo van € 6.149,- geboekt, dat gedekt is uit de reserve. Deze reserve bedraagt nu € 28.373,-.

De inkomsten en uitgaven over 2022 laten nader gespecificeerd het volgende beeld zien (bedragen in euro's):

Inkomsten	2021	2022
- Gemeente Groningen	5.000	5.000
- Provincie Groningen	5.000	5.000
- Rijksuniversiteit Groningen	5.000	5.000
- De Volkskrant	5.000	5.000
- Hanzehogeschool	5.000	5.000
- UMCG	5.000	5.000
- Van der Velde	2.500	2.500
- Donateurs	2.040	1.570
Totaal inkomsten	34.540	34.070

Uitgaven	2021	2022
- Kosten sprekers	9.520	12.303
- Kosten kerk	2.300	5.082
- Organisatiekosten	6.420	6.974
- Muziek, beeld en geluid	6.950	10.394
- Bestuurskosten	2.520	4.477
- Publiciteit en drukkosten	460	397
- Overig (bank, verzekering)	490	592
Totaal uitgaven	28.660	40.219

Uitgaven	40.219
Inkomsten	34.070
Negatief saldo over 2022	-/- 6.149

De Stichting houdt een spaarrekening aan bij de ING. Het saldo per 31 december bedraagt 15.013,23. Er is in 2022 geen rente ontvangen.

De jaarrekening is namens het bestuur gecontroleerd en akkoord bevonden door een kascommissie, ingesteld in januari 2023. In deze commissie hadden Hans Schrikkema en Jaap Wolters zitting.

Overeenkomstig de statuten werd de penningmeester H.L. Hofstra gedechargeerd.

6 *Beleid*

a. Governance

In 2022 heeft het bestuur extra aandacht besteed aan de governance van de stichting. Zo zijn dit jaar de statuten (licht) aangepast om ze beter te laten aansluiten bij de huidige tijd. Bestuursleden treden nu voor vier jaar aan, met de mogelijkheid tot één verlenging van vier jaar. Om dit te ondersteunen is een rooster van aan- en aftreden opgesteld. Vanwege nieuwe wetgeving zijn alle bestuursleden ook bij de Kamer van Koophandel ingeschreven in het UBO-register.

b. Onderzoek

Prof. Henk te Velde en dr. Bart van der Boom van de Universiteit Leiden hebben onderzoek gedaan naar de rol van prof. Gerardus van der Leeuw ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Het onderzoek geeft voor de stichtende organisaties van de Van der Leeuw-lezing geen aanleiding om het beleid te veranderen. Wel zal op basis van het onderzoek de biografie van Prof. Van der Leeuw op de website van de Van der Leeuw-lezing worden aangevuld.

c. Subsidiënten

Het bestuur gaat ervan uit dat de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen, de Volkskrant, de Hanzehogeschool Groningen en het Universitair Medisch Centrum Groningen hun financiële steun aan de stichting Van der Leeuw-lezing ook in 2023 voortzetten.

Het bestuur is verheugd dat ook de samenwerking met boekhandel Van der Velde wordt voortgezet.

Ook dit jaar konden we rekenen op de loyaliteit van onze donateurs: 42 mensen doneerden dit jaar aan de stichting. Wij vertrouwen erop dat we in 2023 eveneens aanvullende inkomsten uit donaties tegemoet kunnen zien.

De samenwerking met Studium Generale op het gebied van publiciteit en het beheer van de website, die al sinds 2005 zeer goed verloopt, wordt eveneens voortgezet.

Het diner na afloop van de lezing wordt volgens traditie telkens door één van de deelnemende instellingen aangeboden. De laatste jaren waren dat achtereenvolgens: de Hanzehogeschool Groningen (2012), de Volkskrant (2013), de provincie Groningen (2014), de gemeente Groningen (2015), de Rijksuniversiteit Groningen (2016), het UMCG (2017), boekhandel Van der Velde (2018), de Hanzehogeschool (2019), de Volkskrant (2021) en de Provincie Groningen (2022).

Het bestuur van de Van der Leeuw-lezing kijkt terug op een zeer geslaagde jubileumeditie. Zij ziet met vertrouwen uit naar 2023, waarin de stichting onder voorzitterschap van Arjen Dijkstra ongetwijfeld weer een bijzondere lezing zal weten te organiseren.